

τά κεραμικά προϊόντα του τελευταίου ήμισους της ΜΜ εποχής της Κρήτης.

Τὸ πέμπτον κεφάλαιον ἔχει ἀφιερωθῆ εἰς τὰ μικρὰ εὐρήματα καὶ ὀρισμένα τμήματά του ἔχουν συγγραφῆ ὑπὸ τοῦ Robin Terrence κατὰ τὸ οἰκεῖον δι' αὐτὸν εὐμέθοδον σύστημα.

Τὸ τελευταῖον κεφάλαιον περιλαμβάνει τὰ συμπεράσματα τοῦ ἐκδότου περὶ τῆς ΜΚ ἐποχῆς. Ἀφορᾷ εἰς τὸν οἰκισμὸν καὶ εἰς τὰ κτίσματα, μὲ ὠραῖες σκέψεις διὰ τὴν ὀχύρωσιν, διὰ τοὺς, προφανῶς, ὑψηλοτέρους πύργους καὶ διὰ τὰς ὁμοιοῦσες κατοικίας. Ἄλλαι, ἐξαιρετικὰ χρήσιμοι ἐνόητες ἀφοροῦν εἰς ὁμοίας ὀχυρώσεις ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον, εἰς τὰς ἀνταλλαγὰς —ἐπὶ ἐμπορικῆς βάσεως— τῆς ἐποχῆς καὶ εἰς θέματα περὶ τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ ἐλέγχου, ποῦ ἐνησκειτο, πιθανόν, ὑπὸ τῶν Μινωϊκῶν Κρητῶν. Ἡ μινωϊκὴ ἐπίδρασις παρουσιάζεται ἐκδηλος εἰς τὸν τομέα τῆς κεραμικῆς καί, μάλιστα, χάρις εἰς τὰ ὁμοιώματα ποῦ κατεσκεύαζον εἰς Ἄγ. Εἰρήνην καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα Κυκλαδονήσια.

Τὸ ἔργον συμπληροῦται ἀπὸ ἐξαιρετικὰ χρήσιμα ἐπίμετρα, ἐν ὑπὸ τῆς δρ. H. B. Lewis περὶ τῶν τεχνικῶν κεραμικῆς, τὸ ἕτερον ὑπὸ τῆς J. Coy περὶ τῶν καταλοίπων πανίδος τῆς περιόδου, ἔτι δὲ διὰ ἀναγωγικῶν πινάκων καὶ εὐρετηρίων.

Οἱ ἐν τέλει πίνακες, εἶναι ὅπως πάντοτε, ἐξαιρετικῆς ἐκτελέσεως, ἀπόδειξις τῆς θαυμασίας ἐκτυπωτικῆς ἐργασίας ποῦ ἐπιτελεῖται εἰς τὸν ἐκδοτικὸν τοῦτον οἶκον τῆς Μαγεντίας.

Γενικῶς, πρόκειται περὶ ἀρτιωτάτου ἔργου, μὲ ἐξαιρετικὰ προσεγμένην διαπραγματεύσιν ὕλικου, μὲ ὄλως ἐπαγωγικὰς σκέψεις περὶ τῶν διαφόρων καταστάσεων τῆς ΜΚ περιόδου καὶ μὲ ἐνθαρρυντικὰ διὰ τὴν περαιτέρω βελτίωσιν τῆς εἰκόνης τῶν Κυκλάδων κατὰ τὴν Ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ συμπεράσματα τοῦ συγγραφέως, ποῦ δικαιούται νὰ εἶναι ἱκανοποιημένος διὰ τοὺς δαψιλῶς παραγεθέντας καρποὺς τῆς μελέτης του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΥΛ. ΚΟΡΡΕΣ

Keos VI. Results of Excavations conducted by the University of Cincinnati under the auspices of the American School of Classical Studies at Athens. Volume VI *Ayia Irini* Specialized Domestic and Industrial Pottery by *Hara S. Georgiou* Verlag Philipp von Zabern, Mainz 1986, σσ. X+63, πίν. 22.

Ὁ τόμος ἔχει ἀφιερωθῆ εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου ἀνασκαφέως τοῦ οἰκισμοῦ εἰς τὴν Ἄγ. Εἰρήνην τοῦ ὄρου τοῦ Ἄγ. Νικολάου τῆς Κέας. Περιλαμβάνει πρόλογον, συντομογραφίαν, βιβλιογραφίαν, καταλόγους πινάκων καὶ ἄλλους ἀναγωγικοὺς τοῦ συνόλου τοῦ συναφοῦς ὕλικου πίνακας.

Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν περιλαμβάνονται ὀρισμένοι ἐνόητες μὲ στοιχεῖα διὰ τὸ σύνολον τῆς διαπραγματεῦσεως. Ἐν ἀρχῇ παρατίθενται τὰ στοιχεῖα περὶ τῶν σχημάτων τῶν σκευῶν τούτων, σημειοῦται ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ ὅμοια σκευὴ εἰς τὸ σύνολον τοῦ Αἰγαίου χώρου καὶ ὅτι οἱ ἐντόπιοι κεραμεῖς καὶ ἀγγειοπλάσται ἐμιμήθησαν πολλὰ τῶν σχημάτων τῆς μινωικῆς Κρήτης καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς χώρας.

Εἰς τὴν δευτέραν ἐνόητα τῆς εἰσαγωγῆς παρατίθενται ἀρχαιομετρικὰ στοιχεῖα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐντόπιον κεραμικὴν παραγωγὴν, ἀπαριθμοῦνται τὰ ἀποτελέσματα τῶν πετρογραφικῶν ἀναλύσεων καὶ σημειοῦται ὅτι εἰς τὰ μινωικὰ

εις Ἄγ. Εἰρήνην σκευὴ δὲν ὑφίσταται μίκα. Ἴδιον χαρακτηριστικὸν παραμένει τὸ λεπτὸν τῶν τοιχωμάτων τῶν ἀγγείων οἰκιακῆς χρήσεως. Ἡ παραγωγή τῶν πηλίνων σκευῶν οἰκιακῆς χρήσεως ἀναπτύσσεται εἰς ἄλλην ἐνότητα, σημειοῦται ἡ χρήσις κεραμικοῦ τροχοῦ καὶ ὑποδηλοῦται ἡ εἰς μεγάλην ἔκτασιν ἐπιτευχθεῖσα ὁμοιομορφία τῶν ἀγγειοπλαστικῶν προϊόντων τῆς περιοχῆς.

Εἰς τὸ δευτέρον κεφάλαιον κατατάσσονται τὰ ποικίλα σχήματα καὶ σκευὴ (fireboxes, firestands, scuttles, spreading Bowls, Potter's Wheel Discs, Incense Burners καὶ εὐάριθμοι λοιπαὶ κατηγορίαι). Ἡ συγγραφεὺς ἔχει ἤδη ἱκανὴν πείραν ἐκ τῆς ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν δημοσιεύσεως συναφοῦς ὕλικου (πρβλ. σελ. XIII), ἰδίᾳ ἐκ τῆς μιν. Κρήτης, καὶ εἰς τὸ ὑπὸ παρουσίαςιν ἔργον παραθέτει ἱκανὸν συγκριτικὸν ὕλικὸν ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὕλικὸν ἐκ τῆς θέσεως τῆς Ἄγ. Εἰρήνης, συγχρόνως πρὸς ἄλλας πολυτίμους παρατηρήσεις, πού ἀφοροῦν εἰς τὴν τεχνικὴν κατασκευῆς τῶν ὑπὸ διαπραγμάτευσιν σκευῶν, ἔτι δὲ πού ἀφοροῦν εἰς τὴν χρήσιν τῶν, ἀναπτύσσουσα καὶ τὰς παλαιότερας θεωρίας περὶ τοῦ τρόπου χρήσεως τῶν σκευῶν πού τὴν ἐνδιαφέρουν. Οἱ λεπτομερεῖς κατάλογοί της μῆς ἐπιτρέπουν νὰ ἔχωμεν πλήρη ἐποπτεῖαν ἐπὶ τοῦ ὕλικου καί, μάλιστα, κατὰ οἴκημα εἰς τοὺς ἀλληλοδιαδόχους οἰκισμοὺς τῆς θέσεως.

Οἱ κατάλογοι μὲ τὴν παράθεσιν τῶν στοιχείων ἐκάστου σκεύους ἢ ἀγγείου εἶναι εὐμεθόδως συντεταγμένοι καὶ συμπληροῦνται διὰ τοῦ πολυτίμου συγκριτικοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει εἰς αὐτὴν νὰ προέλθῃ εἰς πολλὰ συμπεράσματα.

Πρόβλημα ὑφίσταται μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν παράθεσιν τοῦ ὕλικου τῆς πρώτης ομάδος (fireboxes, πίν. 2-4, 14-16). Τὸ σκεῦος τοῦτο πρέπει νὰ νοηθῆ ἀνεστραμμένον ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοποθέτησιν κατὰ τὴν ὁποῖαν παρουσιάζεται ὑπὸ τῆς συγγραφέως. Ὑπάρχουν καὶ ὠρισμένα παραδείγματα, ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα παραθέτει, τὰ ὁποῖα εἶναι κατ' ἐξοχὴν βοηθητικά, ὥστε νὰ ἡμποροῦμεν νὰ κατανοοῦμεν τὴν χρήσιν τῶν, ὅπως ἐχρησίμευον, τοποθετούμενα εἰς πυρὰν, πρὸς παρασκευὴν ἀρωματικῶν ὑλῶν καὶ προϊόντων. Ἐννοῶ τὰ εὑρήματα τοῦ δρ. Peter Warren εἰς Μύρτον (σ. 7, 9, 28, 37 καὶ πρβ. εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ καθηγ. Peter Warren, Myrtos, An Early Bronze Age Settlement in Crete, London 1972, 122-123, εἰκ. 59, πίν. 44E-F), τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές. Ἀντίστοιχον παράδειγμα ἔχει προέλθῃ καὶ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς Βοϊδοκοιλιάς, ὅπου, μάλιστα, τὸ κυρίως σῶμα τοῦ σκεύους εἶναι ἐξαιρετικὰ σκληρὸ, ἐπειδὴ εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπαφήν, κατ' ἐπανάληψιν, μὲ τὴν πυρὰν. Ἄρα, εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ ἀνώτερον τμήμα ἦτο τὸ διάτρητον καὶ τὸ κατώτερον τὸ σῶμα, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἐτίθετο ἢ πρὸς ἐπεξεργασίαν πρώτη ὑλῆ. Πρβ. ΠΑΕ 1978, σ. 338, εἰκ. 4, πίν. 212γ, Μουσεῖον Πόλου 1588.

Τὸ τρίτον κεφάλαιον περιλαμβάνει τὰ συμπεράσματα περὶ τῆς μακρᾶς χρήσεως τῶν σκευῶν τούτων κατὰ τὴν Ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ εἰς τὸ σύνολον τοῦ Αἰγαίου καὶ τὸ ἔργον συμπληρῶνεται μὲ τοὺς πολυτίμους ἀναγωγικοὺς καταλόγους περὶ τοῦ ὕλικου.

Οἱ πίνακες παρουσιάζουν ἀξιόλογον ἄνεσιν εἰς τὴν παράθεσιν τοῦ ὕλικου μὲ ἀκριβῆ σχέδια (πίν. 2-13) καὶ ἱκανοποιητικὰ κατὰ τὴν ἐμφάνισιν φωτογραφίας. Ἡ συνολικὴ ἐκτύπωσις δὲν ἀπέχει τῆς τελειότητος πού παρουσιάζουν αἱ λοιπαὶ ἐκδόσεις τῆς Μαγεντίας, λίκνον τῆς τυπογραφικῆς/ἐκτυπωτικῆς τέχνης καὶ κέντρον, κατὰ τὴν ἐποχὴν μας, ἀρχαιολογικῶν ἐκδόσεων ὑψηλῆς περιωπῆς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΥΛ. ΚΟΡΡΕΣ